

HEJ förskola!

#3 2022

TEMA:
Språket!

Resiliens
– kraften att
studsa tillbaka

**Att leda som
ett arbetslag**

3 tips
som stärker
språkutvecklingen

**Stärk lärandet
med rätt återkoppling**

**NATUR &
KULTUR**

En tidning från Natur & Kultur Läromedel

NATUR &
KULTUR

Stimulera språkutvecklingen med samtal

Använd vardagssamtalen för att
stödja och stimulera barns språk-
utveckling i förskolan

Tips!

Se fler titlar i
serien på nok.se/forskolepocket

"Lärorika vardagssamtal är en innehållsrik och lättläst bok som jag varmt rekommenderar som ett verktyg i det pedagogiska arbetet med att stötta barns språkliga utveckling."

**Ylva Ellneby, tal- och
specialpedagog, utbildare
och författare.**

Nyhet!

Läs mer på nok.se

Hej!

Välkommen till *Hej Förskola!* som är tänkt att inspirera dig som arbetar med barn i förskoleåldern.

I detta nummer kommer ni få läsa om begreppet resiliens och hur det relaterar till förskolan, hur reflektion och återkoppling kan stärka lärandet och om hur förskolan kan se på ledarrollen hos alla pedagoger.

Temat i numret är **Språk**, något som alltid är ett stort uppdrag, men som vi ser blir en extra utmaning nu i och med att många barn har varit mer frånvarande under pandemin. Ta del av utvecklingsprocessen för att stärka svenska språket som förskolorna i Landskrona gått igenom under ledning av rektor Camilla Norrhede och specialpedagog Anna Degerman. Missa inte heller Ulrica Haglinds träffande krönika sist i tidningen om hur orden lever sina egna liv tillsammans med barnen.

God läsning!

Maria Wedar, Förläggare
Natur & kultur Läromedel
och Akademi

Illustration: Micaela Favilla

Innehåll

Flerspråkighet i förskolan	4
Aktivitetskort språk	7
Boktips	8
Vikten av reflektion	9
Resiliens i förskolan	10
Utmanande lärande	12
Leda som arbetslag	14
Rörelse i förskolan	16
Tips	18
Krönika Ulrica Haglind	19

Hej förskola! #3 2022

Ges ut av: Natur & Kultur

Redaktör: Ann Förberg

Grafisk form: Bäck

Omslagsfoto: Jose Ibarra/Unsplash

nok.se/laromedel

För nyhetsbrev: Anmäl dig på

nok.se/nyhetsbrev

Vill du kontakta oss och komma med

förslag till kommande nummer av

tidningen eller har du kommentarer

kring något du läst?

Läs mer på nok.se/hejforskola

Facebook: [@nokforskola](https://www.facebook.com/nokforskola)

Instagram: [@nokforskola](https://www.instagram.com/nokforskola)

Natur & Kultur

Varje gång du väljer förlaget Natur & Kultur är du med och bidrar till något större. Vi är en oberoende stiftelse som ska göra skillnad i samhället. Förutom att inspirera till läsande och lärande stärker vi röster i det demokratiska samtalet genom priser, stipendier och stöd. **Vi ger ordet till fler.**

A photograph of three diverse preschool children sitting on the ground in a forest, laughing joyfully. A girl with blonde hair is on the left, a girl with dark curly hair is in the center, and a boy with curly hair is on the right. They are all smiling and looking at each other. The background shows a large tree trunk and green foliage.

Så stärker de svenskan i en flerspråkig grupp

AV JENNY DAMBERG

Camilla Norrhede är rektor och Anna Degerman specialpedagog i Landskrona stad. På en av deras förskolor har 95 procent av barnen ett annat modersmål än svenska. För att stärka elevernas svenska arbetar de bland annat med litteraturprofil.

2019 tog rektorn Camilla Norrhede över fyra förskolor i Landskrona stad med sammanlagt 400 barn och ett 80-tal pedagoger. I samma veva anställdes Anna Degerman som specialpedagog i förskoleområdet.

De fyra förskolornas förutsättningar skiljer sig åt på flera sätt, i synnerhet i fråga om språk. På Pilängsgårdens förskola har nästan inget barn svenska som modersmål. Vissa barn pratar ingen svenska alls när de börjar.

»Det finns barn som är flerspråkiga på alla våra förskolor, men jag hade inte tidigare upplevt ett sådant behov av att djupdyka i ämnet. Vi insåg snabbt att det fanns mycket att göra«, säger Camilla Norrhede.

Första steget var att skapa ett nuläge. Hur såg kunskapen och arbetssättet ut? Vad behövde personalen för att stärkas i sin roll? Det gällde samtliga enheter inom förskoleområdet.

»Det behov av kompetensutveckling som utkristalliserade sig gällde språkutveckling i allmänhet«, berättar Anna Degerman.

»Innan man går in och börjar fundera på flerspråkighet behöver man känna till grunderna för en typisk språkutveckling. Hur kan vi möta barn som är språkligt sårbara av olika anledningar? Orsaken kan vara en språkstörning, en logopedisk diagnos, en npf-diagnos eller att man inte har exponerats för svenska innan man kom till förskolan.«

När nuläget var på plats gick de vidare. Både barnskötare och förskollärare har genomfört Skolverkets Läslyftet. Skolintroduktion, som möter nyanlända elever från förskola till gymnasium, föreläste om interkulturalitet. En logoped från Landskrona lasarett gav sitt perspektiv. Andra kontakter var öppna förskolan och familjecentraler i staden.

»Vi insåg att det här fixar vi inte själva. Det är viktigt med lokal samverkan. I många fall möter vi samma barn och familjer men i olika kontexter.«

I dag kartläggs språksituationen för alla barn som skrivs in i förskoleområdet. Pedagogerna vet vilka språk barnen har med sig. I vissa fall är det mer än ett.

När Camilla Norrhede och Anna Degerman klev in 2019 pågick en process för att bli diplomerade litteraturprofil-förskolor i samarbete med Landskrona stadsbibliotek. Först ut var Pilängsgårdens förskola. I dag arbetar alla samtliga enheter i förskoleområdet enligt en modell där man enas om barnbok som får ligga till grund för under-

visning och projekt under hela läsåret. 2021/22 är det Eva Whitebrook och Lotta Geffenblads *Vi är monsterbarn*. Att alla arbetar med samma bok gör det lättare för Anna Degerman att stötta och för vikarier att gå emellan. Det stärker också vikänslan i förskoleområdet«, säger Camilla Norrhede.

»Tack vare att vi har ett gemensamt tema blir det lättare att dela tankar och idéer. Det ger en vikänsla.«

»Tack vare att vi har ett gemensamt tema blir det lättare att dela tankar och idéer. Det ger en vikänsla. Vi har skapat en kultur av vad vi kallar glo och sno, där vi delar det material vi arbetar med. Det underlättar och gör att arbetet går snabbare framåt.«

På de förskolor där många barn har andra språk är ett viktigt fokus att öka ordförrådet, berättar Anna Degerman. Det gör man bland annat genom att hitta fokusord utifrån böckerna. Fokusorden arbetar man med i en eller ett par veckor. De etableras också hos vårdnadshavarna så att de upprepas också i hemmet.

»Att kunna flera språk är alltid en tillgång«, säger Anna Degerman, specialpedagog.

»Så är det. Samtidigt är det viktigt att vi är tydliga med att vi har höga förväntningar på våra barn och medarbetare kring att svenskan är samtals- och undervisningsspråk, eftersom det är vad barnen behöver få med sig inför skolstart«, säger Camilla Norrhede, rektor.

»Repetition, konkreta exempel och multimodal kommunikation är viktiga redskap i språkutvecklingen«, säger Anna Degerman.

»Våra barn behöver mycket modellmeningar, så det ger vi. Vi arbetar också med multimodal kommunikation, att sända på fler kanaler än via talet. Det kan vara konkreta material, fotografier eller bilder.«

Utbildningsforskaren Barbro Bruces begrepp varmprat, där man med ögon och öron bekräftar barnet, är något de har tagit fasta på.

»Genom att visa att vi är beredda att lyssna stärker vi barnens självkänsla«, säger Camilla Norrhede.

»För att samtalet ska fungera språkutvecklande måste också vi vuxna bemöta barnens svar och låta turen fortsätta. Om barnet säger bil, så säger vi inte »ja, det är en bil«, utan vi bygger ut meningen och vidgar samtalet genom att exempelvis säga »ja, det är en svart bil med fyra däck. Vart vill du köra med den?«.

Likvärdigheten har blivit större sedan det systematiska språkarbetet inleddes, upplever Anna Degerman och Camilla Norrhede. Men ett hinder är att den lagstadgade rätten till förskola bara är 15 timmar. Även om Landskrona stad erbjuder utökad tid tackar vårdnadshavare ibland nej på grund av kostnaden.

»Vi försöker motverka den skillnad som finns på grund av socioekonomiska förutsättningar. Uppdraget i förskolan har blivit ännu tydligare för oss. Vi ser att den undervisning vi bedriver gör skillnad bland annat genom att barnens ordförråd växer«, säger Anna Degerman.

Pedagogerna i förskoleområdet utvecklar stegvis en gemensam policy för hur man ska arbeta med språkutvecklande metoder. Våren 2022 har man bland annat diskuterat

dilemman ur förskolevardagen. Det kan handla om barn som leker på ett gemensamt modersmål eller hur man bemöter föräldrar med specifika önskemål.

»Kompetensutvecklingen bygger på det personalen säger att de vill ha mer av. Vi vill att vår personal ska känna sig trygga i sin yrkesroll och ha förutsättningar för att driva det här arbetet, som är så viktigt. Det ska vara en hållbar verksamhet för pedagogerna«, säger Camilla Norrhede. •

Litteraturprofilförskolor – så funkar det

Som stöd och utgångspunkt i den pedagogiska verksamheten använder sig litteraturprofilförskolorna i Landskrona kommun av en temabok som man jobbar med under ett helt läsår.

På våren gör barnbibliotekarierna på Landskrona stadsbibliotek ett urval av 4–5 böcker som barnen och pedagogerna får rösta bland. Efter sommarlovet avslöjas vilken den valda boken blev, ofta med hjälp av små ledtrådar som barnen får upptäcka allt eftersom. Boken används dagligen i lek, lärande, skapande och teater och barnen involveras i läsningen via samtal och reflektioner.

En viktig del är att regelbundet reflektera och analysera arbetet. Det dokumenteras bland annat i form av en årlig rapport.

Källa: Landskrona kommun

3 tips

som **stärker** språkutvecklingen

Anna Degerman och Camilla Norrhede om tre faktorer som stärker svenskan, särskilt hos barn med annat modersmål.

1. Sätt ord på det som sker. Arbeta med ord och begrepp hela dagen. Även stunden i hallen, vid skötbordet och vid maten är betydelsefull. Arbeta med ord och begrepp hela dagen.

2. Arbeta multimodalt. Konkretisera ord med bilder, fotografier och konkreta material.

3. Samverka med vårdnadshavare. Var nyfiken! Ställ frågor och var tydlig med förskolans uppdrag: Vi vill att ditt barn ska få så bra förutsättningar som möjligt inför skolstarten, och då är ett rikt ordförråd jätteviktigt. Redan här påverkar vi barnens framtida skolgång.

Varsågod!

En aktivitet som kan ligga till grund för samtal om språk.

Beskriva **olikheter**

»Hjälp« ropade Egil, »En geting!«
 Han började vifta så att den skulle flyga i väg.
 »Vifta inte, den blir rädd«, sa Samir.
 »Och förresten är det inte en geting,
 getingar är randiga och den här är
 brun. Titta vad fin den är! Det är ett
 bi. Om det inte finns bin så får vi inga
 goda äpplen att äta«, sa Samir och tog
 en tugga på sitt äpple.

Kan du se skillnaden på ett bi
 och en geting?

Utdrag ur
 Aktivitetskort
 Språk i förskolan

Delmål

- Utveckla språklig medvetenhet
- Få konkreta erfarenheter av att se likheter och skillnader.

Du behöver

- Bildkort (Finns under Aktivitetskort språk på nok.se)
- Penna
- Papper

Förslag på ord

räv – varg – hund
 apelsin – clementin – citron
 soffa – fåtölj – stol
 chef – polis – vakt
 skåp – hylla – låda
 fluga – spindel – bi

Gör så här:

Vad är det för skillnad på en ko och en häst?

Välj ord som hör till samma kategori och som barn kan tänkas förväxla. Prata om vad som skiljer dem åt. Använd gärna bilder.

Variera och utmana vidare:

Försök att hitta olikheter även utan att använda bilder. Låt barnen beskriva varandra genom att hitta olikheter. Skriv gärna ner på ett block.

Flerspråkighet
Alla barn, alla språk,
alla dagar!
Av Mahroo Khoussravi

Förskolan har en betydande roll i att utveckla barns flerspråkiga utveckling. *Flerspråkighet – Alla barn, alla språk, alla dagar!* innehåller konkreta exempel på arbetssätt, tips på hur man planerar den pedagogiska verksamheten samt frågor för reflektion och samtal i arbetslaget – med flerspråkighet som utgångspunkt.

Svenska som andraspråk
i förskolan
Av Polly Björk-Willén

Hur kan vi på bästa sätt stödja förskolebarns andraspråklärande och flerspråkiga utveckling, så att de blir väl rustade att klara av skolan? Hur ska vi tänka och hur bedrivs en väl fungerande språkundervisning i svenska som andraspråk?

Interkulturellt arbete i
förskolan – Med läroplanen
som grund
Av Jonas Stier och Bim Riddersporre

Med avstamp i förskolans uppdrag och i resonemang om bland annat kommunikativa processer, jämställdhet, traditioner, religion och tidsuppfattning diskuterar författarna de centrala delarna i ett interkulturellt förhållningssätt.

Språkarbete
Av Heidi Sandö & Iris Hansson Myran

Att leka med språket är en naturlig del av barnens liv. Detta ska vi ta vara på och stötta. Barn lär i samspel med andra och de upptäcker skriftspråket i möte med olika skriftspråkliga aktiviteter. Pedagogerna ska stötta systematiskt men inte nödvändigtvis genom uppstyrd aktiviteter, utan också genom att ta vara på de möjligheter som finns i barnens vardag på förskolan.

Aktivitetkort Språk
Av Helena Hagström

De 50 aktivitetkorterna innehåller språkövningar för barn som går i förskolan. Korten är sorterade efter områdena:

- Språklig medvetenhet
- Lyssna
- Tala och berätta
- Skriftspråk, symboler och ordförråd

Före Bornholmsmodellen
– språksamlingar i förskolan
Av Görel Sterner och Ingvar Lundberg

Före Bornholmsmodellen är ett välkänt och beprövat material som stöttar dig att stimulera barnens språkliga medvetenhet. Språksamlingarna består av ramsor, sånger och språklekar. I materialet ingår sånger att lyssna till digitalt samt kopieringsunderlag med bilder i färg som används i samlingarna. Bilderna kan också köpas separat i en bildkortsask.

»Viktigt att blicka **bakåt** innan vi blickar **framåt**«

Reflektion som motor i förskolans arbete är titeln på rektorn och utbildningskonsulten Anna Lunds debutbok.

Reflektion är ju eftertanke eller återspejling – hur blir det en kraft framåt?

»För att kunna ta nästa steg framåt behöver vi förstå vårt nuvarande sammanhang och hur vägen dit har sett ut och varför. Därför är det viktigt att blicka bakåt innan vi blickar framåt.

Vad behöver vara på plats i organisationen för att det ska fungera på bästa sätt?

»Mitt råd är att samtala igenom vilka ställningstaganden som är viktiga just på den arbetsplats där du arbetar. Det är viktigt att lyssna in för att förstå och också förstå hur en själv påverkar sin omgivning med sitt agerande och sitt tänk. Samtala igenom vilka förväntningar du och dina kollegor har på varandra och rikta alltid blicken mot det barnen har rätt till. Glöm inte att även ge exempel för att tydliggöra för varandra hur ni menar. Gå sedan igenom hur ni ska komma dit: Vilka möten och strukturer behöver komma till? Vem ska göra vad när och så vidare?«

Vilken roll har läroplanens mål i reflektionsprocessen?

»Den har en avgörande roll. Läroplanen är tydlig i vad förskolan ska arbeta med, det är inte upp till var och en. För att vi ska nå läroplanens mål behöver vi se till att vi reflekterar över vårt görande på förskolan och hur vi vuxna påverkar utbildningen och undervisningen vi bedriver, och för att det ska ske behöver vi också ordna för dessa forum. Reflektion kan ske spontant i vardagen med vuxna och barn, men behöver också ges utrymme i ett ordnat forum där vi har möjlighet att stanna upp ordentligt och fundera för att hitta rätt väg framåt.«

Hur viktigt är planering och schemaläggning för att få ut maximal reflektionskraft?

»Det blir lätt så att alla pedagoger ska göra allt, och det behövs inte. Mitt råd är att bestämma vem som ska göra vad och varför, dela upp arbetet och se över schemat. Ta ett helhetsgrepp kring dessa frågor så det inte landar på en avdelning. Prata ihop er på förskolan eller enheten om vad ni vill uppnå och varför och vad ni behöver ordna i er struktur för att hamna där. Ofta kan man hitta fler lösningar om man tänker gemensamt över ett hus, lösningar som kan bidra till hela förskolans utveckling.«

Hur jobbar man med reflektion tillsammans med barnen?

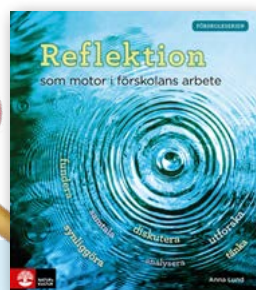
»Reflektion med barnen är en väldigt viktig del i vårt arbete. Vi behöver lyssna in barnen för att förstå hur de upplever sin vardag. För de yngsta på förskolan handlar det om att lyssna in det ickeverbala såsom kroppsspråk, gester, rörelser, blickar, ljud, samspel med mera och att man använder fotografier och filmer som stöd i kommunikationen. Med de äldre barnen är risken att den verbala kommunikationen tar överhand, vi tenderar att fokusera på det talade språket men missar alla andra sätt barnen kommunicerar på.«

Reflektera!

Ett exempel på diskussionsunderlag ur *Reflektion som motor i förskolans arbete*.

- Hur ser vi på barn som lärande individer?
- Hur ser vi på barn som objekt eller subjekt för sin omgivning? Vad innebär det för oss i praktiken?
- Vilken effekt kan dessa synsätt få för barnet?
- Ser vi förskolans syfte främst som att passa barnen då vårdnadshavarna arbetar eller som ett utbildningsuppdrag?
- Menar vi att människor beter sig på ett visst sätt med anledningen av att personen är sådan eller tänker vi att de blir påverkade av omgivningen och sammanhanget de befinner sig i?

Till boken finns en kostnadsfri studiehandledning för kompetensutveckling i arbetslaget.

Anna Lund

Arbatar: Rektor på Karlbergs förskolor i Stockholm, Norrmalms stadsdelsförvaltning. Enheten består av sju förskolor med cirka hundra medarbetare. Driver också egna företaget Ledalärande, ledalarande.se

Aktuell: Med boken *Reflektion som motor i förskolans arbete*.

Instagram: @rektor_anna

Kraften att studsa tillbaka

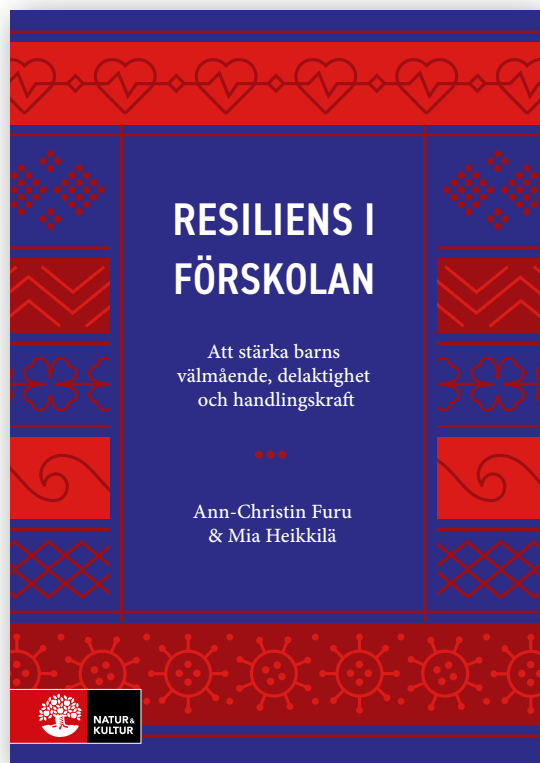
Latinets *resiliere* betyder att studsa tillbaka. Det har använts för att beskriva såväl ekosystems som enskilda individers och organisationers uthållighet. I en ny bok tittar forskarna Ann-Christin Furu och Mia Heikkilä på vad resiliens kan innebära i förskolans värld.

Resiliens kan beskrivas som den långsiktiga förmågan hos en individ eller ett system att hantera förändringar och samtidigt klara av att fortsätta utvecklas på ett konstruktivt sätt. Inom barn- och ungdomspsykologi inleddes forskningen kring resiliens på 1970-talet utifrån ett intresse för de stora skillnaderna i hur barn klarade motgångar och svåra omständigheter.

Den senaste tiden har forskningen om resiliens kommit att fokusera mer på styrkor och möjligheter än sårbarheter. Genom att hitta det som fungerar, och förstärka det, stärks resiliensen hos såväl individer som i hela organisationer eller system. Resiliens är därmed ett begrepp med bäring även inom förskolan, menar Ann-Christin Furu och Mia Heikkilä, forskare vid Åbo Akademi i Finland och författare till boken *Resiliens i förskolan*.

»Mycket av det relationsstärkande arbete man redan gör inom förskolan ökar resiliensen. Kunskap om resiliens tillför ett svar på varför det är så viktigt, i ett större sammanhang. Det handlar om mer än att få gruppen att fungera. Att bygga starka relationer är också en förutsättning för att få till delaktighet på riktigt och att stärka barnen som grupp och som individer«, säger Mia Heikkilä.

I *Resiliens i förskolan* redovisar författarna teoretisk kunskap kring resiliens och ger praktiska tips på hur förskolan kan utveckla barns flexibilitet och förmåga att anpassa sig till vardagens förändringar eller kriser. Det kollegiala lärandet är en nyckel, menar de.

Allt som gör att personalen stärker sin didaktiska kompetens, där man finner svar på varför gör vi på just det här sättet, verkar i riktning mot ökad resiliens.

»Det gör en tryggare i sin yrkesroll, vilket i sin tur bidrar till att ta ner stress och konflikter på arbetsplatsen«, säger Mia Heikkilä.

Att jobba med kollegialt lärande är ett sätt att synliggöra allas resurser i en grupp. Vad tänker du om det här? Varför gör vi som vi gör?

»Att vara beredd att flytta sin horisont och se saker ur andra perspektiv ger en öppenhet som är väldigt viktig att ha, inte minst med tanke på de stora frågor vi ser i världen i dag«, säger Ann-Christin Furu.

»Att arbeta med resiliens är ett sätt att lyfta frågor som har att göra med värdegrund, demokrati och hållbarhet.«

FN:s globala mål för hållbar utveckling integrerar social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. I *Resiliens i förskolan* trycker författarna extra på den sociala hållbarheten. En resiliens grupp bejakar mångsidighet.

»Att arbeta med resiliens är ett sätt att lyfta frågor som har att göra med värdegrund, demokrati och hållbarhet«, säger Mia Heikkilä.

I förskolan finns möjligheten att koppla ihop det lilla och det stora. I vardagens arbete med relationer, mångfald eller delaktighet stöds kompetenser som har betydelse för arbetet för fred, global rättvisa eller planetens bärkraft. Resiliens är ett begrepp som kan hjälpa oss att tydligare se de här sambanden.

»Jag hoppas att boken kan stimulera en dialog kring det, säger Ann-Christin Furu.«

Ann-Christin Furu

Mia Heikkilä

Om författarna

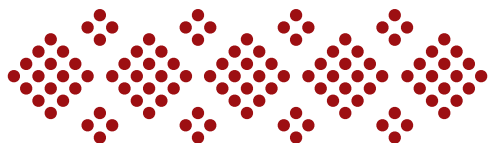
Mia Heikkilä är biträdande professor i pedagogik och verksam vid Åbo Akademi. Hon driver flera forskningsprojekt kring lek och lärande, samt skolutveckling, och har skrivit flera böcker om jämställdhet och lärande. Hon är även knuten till Högskolan Dalarna. Ann-Christin Furu är projektforskare inom småbarnspedagogik vid Åbo Akademi. Medlem i flera nationella, nordiska och internationella forskargrupper med fokus på hållbarhetspedagogik, relationell pedagogik och yngre barns möjligheter att leva goda liv.

Hur ser det ut hos oss?

Frågor för egen eftertanke och gemensam diskussion kring tillhörighet och delaktighet.

- Hur gör vi för att barnen ska få känna tillhörighet till sin barngrupp och sin förskola?
- Hur många och långa gånger per dag deltar barnen aktivt som deltagande aktörer i verksamheten och hur många och långa gånger per dag tar de emot instruktioner av vuxna som de ska följa utan egna inslag?
- Vilket slags deltagande har barnen på vår avdelning? Säger vi mer nej än ja till barnen? Är barnen irriterande eller välkomna då de tar plats, talar, sjunger och leker högt?

Ur *Resiliens i förskolan*

Så kan rätt återkoppling stärka lärandet

Konceptet *utmanande lärande* har gjort James och Jill Nottingham till starka profiler inom förskola och skola. Vi bad Jill Nottingham utveckla insikterna kring hur feedback ska ges för att ge så mycket som möjligt.

Boken *Utmanande lärande i förskolan* har blivit något av en modern klassiker. I den utvecklar James och Jill Nottingham principerna kring en pedagogik som går ut på att utmana barnen att våga pröva nytt, ta risker, vingla och göra fel – allt för att de ska lära sig så mycket som möjligt. Helt avgörande för inlärningsprocessen är återkopplingen till eleverna, säger Jill Nottingham. Både hur och när feedback ges har betydelse.

Jill menar att det är viktigt att alla, både barn och vuxna, förstår att återkoppling är något positivt som kan utveckla lärandet, inte en negativ kritik. Återkopplingen ska fokusera på att ge barnen strategier att komma vidare, snarare än att ge färdiga lösningar. Det ger barnet kontroll att förstå hur man kan tänka för att komma vidare, det ger en känsla av att sitta i förarsätet att ha strategier att klura ut svaren själv.

»Återkopplingen ska ges när den är som mest användbar. Om vi lär våra barn att simma väntar vi inte tills de har sjunkit till botten av poolen innan vi ger dem råd och strategier. Vi är vid deras sida och ger dem regelbundet uppmuntran, vägledning och tydliga instruktioner. På samma sätt bör det fungera i alla lärandesituationer i förskolan«, menar Jill Nottingham.

»Nyckeln är att barnen har möjlighet att använda de råd vi ger dem när det kan göra skillnad. God feedback pekar också alltid mot framtiden«, skriver författarna. För barn i förskoleålder är det viktigt att framtiden inte ligger för långt fram i tiden.»

»För små barn är framtiden aldrig särskilt långt borta, så även om vi vill att de ska kunna tänka framåt och ta sitt lärande till nästa steg, måste vi ge dem möjligheter att omsätta vår feedback i praktiken medan den fortfarande är ny. Ett bra sätt är att ha tydliga lärandemål i början av varje aktivitet. Själva passets längd beror så klart på aktiviteten, barnens ålder och deras koncentrationsförmåga, men lärandemålen ska alltid vara framtidsfokuserade och på ett språk eller ett format som barnen kan förstå. Detta kan vara ett fotografi eller bild av det tänkta läranderesultatet, eller en kort framtidsfokuserad mening som »jag kan skapa olika färger genom att blanda färger.«

»Genom att följa barnens framsteg i stället för att titta på deras prestationer kan vi identifiera hur väl vi lyckas skapa en effektiv feedbackkultur.«

»Framgångskriterierna på väg mot målet bör bryta ner vad barnen behöver göra för att uppnå lärandemålet«, säger Jill Nottingham.

»Att ställa frågor som »vad tror du att vi måste göra för att blanda färger?«, »vad behöver vi förbereda?« och »vad mer kan vi behöva tänka på?« hjälper barnen att nå framgångskriterierna och ger dem ägarskap över sitt lärande.«

Hur vet man att den feedback man ger är effektiv?

»Feedback är alltid effektivt om den gör skillnad, så för att validera vår feedback måste vi fokusera på effekten. Genom att följa barnens framsteg i stället för att titta på deras prestationer kan vi identifiera hur väl vi lyckas skapa en effektiv feedbackkultur.

I *Utmanande lärande i förskolan* ger författarna ett riktigt enkelt råd för att stärka elevernas prestation. Det enda som krävs är 3 sekunder – av tystnad. Väntar de vuxna in barnen så länge eller längre kommer de att i betydligt fler fall svara rätt, mer utförligt och med längre meningar. 3 sekunders-effekten identifierades av utbildningsforskaren Mary Budd Rowe redan på 1980-talet och har sedan dess bekräftats i en rad studier.

»Att tillåta barn adekvat svarstid uppmanar dem att vara en aktiv del av lärandet. Det ger dem tid att bearbeta det som har sagts eller frågats, att internalisera, anpassa och assimilera denna nya eller annorlunda information med sin befintliga förståelse«, säger Jill Nottingham.
»Att bara vänta låter enkelt. Men det kan vara nog så utmanande för den vuxna parten i lärandet«, konstaterar Jill Nottingham.

»Som vuxna har vi ofta svårt att tillåta ens en kort period av tystnad innan vi förväntar oss ett svar på de utmanande frågor vi ställt. Kanske beror det på att vi är medvetna om att behålla barnens uppmärksamhet och att omedelbar feedback i form av ett svar försäkrar oss om att vi har deras fokus, eller att vi oroar oss för att tystnad tyder på bristande förståelse för det vi har sagt.«

Hur kan man som vuxen bli bättre på att vänta?

»Ett sätt att göra alla mer bekväma med en förlängd väntetid är att uttryckligen göra det till en del av inlärningsprocessen. Ge det namnet »tänketid« eller »reflektionstid« och implementera det som en strukturerad och förväntad del av diskussionen när mer genomtänkta svar krävs. Det visar att vi värdesätter tänkande och reflektion, och att tystnad kan vara en lika positiv del av inlärningsprocessen som diskussion.« •

Vilken stig skulle du välja? Den du känner att du redan behärskar eller den som ligger lite utanför din bekvämlighetszon? Vilken tror du leder till lärande?
»Om vårt mål är att att hjälpa barnen att nå framgång utan ansträngning tar vi varje chans att lotsa, curla och visa. Men om målet är att hjälpa barnen att lära sig så mycket som möjligt letar vi efter tillfällen att uppmuntra, utmana och vingla.« Ur *Utmanande lärande i förskolan*.

Vad är Challenging Learning?

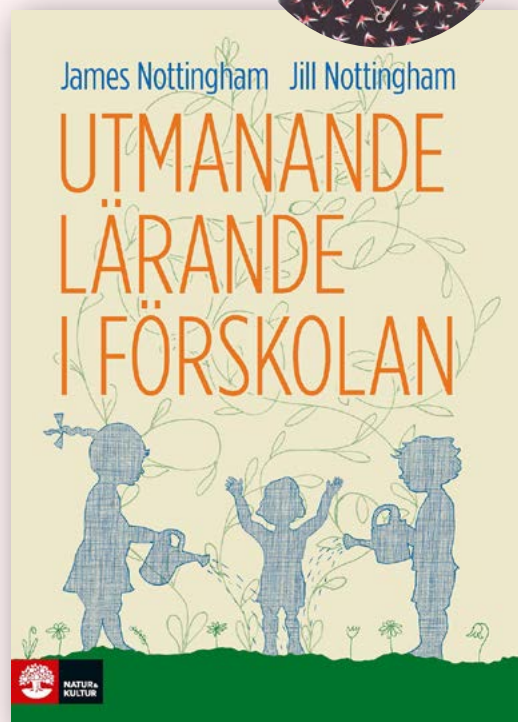
Challenging Learning utvecklar pedagogiska koncept och erbjuder sedan 2006 fortbildning och coaching för skolor och förskolor i Storbritannien, USA, Australien, Sverige, Norge och Danmark.

Företagets grundare James och Jill Nottingham och deras medarbetare håller ofta föreläsningar i Sverige.

På svenska finns böckerna *Utmanande lärande i förskolan*, *Utmanande dialog: Fördjupa dina elevers kunskap och förståelse* (skriven tillsammans med Martin Renton) och *Utmanande återkoppling: Som för dina elevers lärande framåt*.

Läs mer på nok.se/utmanande

Jill Nottingham

»Ledarskapet är en pågående process«

I nya boken *Leda som arbetslag* visar Jenni Nilsson och Mimmi Örberg hur förskolan kan hitta en gemensam väg framåt, där all personal stärks i sin ledarroll.

Mycket av den litteratur som finns om pedagogiskt ledarskap och kollegialt lärande inom förskolan riktar sig till rektorer och förskollärare. *Leda som arbetslag* har i stället som utgångspunkt att alla i arbetslaget har en ledarroll, såväl barnskötare som förskollärare.

»Vi tänker att det är viktigt att inte se ledarskap som en individuell egenskap, något vi antingen har eller inte har och att det inte är någon medfödd förmåga. Ser vi ledarskapet som blir till i relation till situation och sammanhang blir det också något alla kan stödja varandra i att utveckla«, säger Mimmi Örberg.

En stor utmaning, skriver författarna, är att skapa gemensam förståelse för uppdraget och på så sätt kunna leda åt samma håll. Förskolans uppdrag är mångfacetterat och har genomgått stora förändringar genom åren. Det gör att personalen kan ha olika idéer om vad som är förskolans främsta syfte.

»Det får konsekvenser för vår praktik om vi först och främst tänker att förskolans syfte är att ta hand om barnen när deras vårdnadshavare arbetar, eller om vi tänker att förskolan främst är en plats för barnet att leka, socialiseras och utvecklas på. Båda delar är lika sanna, men vi kanske betonar olika saker i praktiken beroende på hur vi ser på det«, säger Jenni Nilsson.

»Skiljelinjerna kan även handla om hur vi förstår olika områden i uppdraget, hur vi ser på barnets rättigheter, lekens betydelse eller vad det innebär att arbeta med demokrati, omsorg eller kreativitet«, säger Mimmi Örberg.

Olika erfarenheter och perspektiv kan fungera som en utgångspunkt för reflektion, menar de. Men det kräver att arbetslaget synliggör sina respektive tolkningar och reflekterar kring vad de innebär för barnens vardag. I boken skriver de om hur en sådan reflektion och dialog kan utformas med utgångspunkt i förskolans läroplan. Jenni Nilsson och Mimmi Örberg listar också något de kallar förskolefloskler och vilken nytta man kan ha av att syna dem.

»... vi kan lära oss av varandra och utvecklas när vi inte bara håller fast vid vår egen ståndpunkt«

»Med förskolefloskler menar vi vissa begrepp och uttryck som vi använder så ofta att vi börjar ta det för givet att vi menar samma sak när vi talar om dem. Det kan vara exempelvis det kompetenta barnet, demokratiuppdraget eller barnperspektiv. Vi kommunicerar dagligen om vår praktik och det är inte alltid vi kan gå på djupet i dessa samtal. Men det är både viktigt och givande att identifiera och syna de ord vi ofta använder oss och öppna upp för en kreativ dialog om vad var och en lägger in i begreppet och hur vår förståelse för dessa ord visar sig i praktiken«, säger Jenni Nilsson.

För att samtalet ska leda vidare är dialogkompetensen i gruppen viktig. I *Leda som arbetslag* introduceras olika sätt att utveckla dialogkompetens. Det handlar bland annat om olika samtalsmodeller, eller att observera samtal och vilken typ av samtal man för i olika möten.

»Samtalar med varandra gör vi dagligen, men dialogkompetens är något mer än bara samtal. Det handlar om att kunna både lyssna och tala med medvetenhet om att när vi möter varandras perspektiv kan vi faktiskt ändra uppfattning, vi kan lära oss av varandra och utvecklas när vi inte bara håller fast vid vår egen ståndpunkt«, säger Mimmi Örberg.

Jenni Nilsson fyller i.

»Det är inte något som sker av sig självt utan något vi kontinuerligt behöver uppmärksamma och öva på. Utvecklande dialoger är en central del i att leda arbetet tillsammans. Vi behöver möta varandras olika erfarenheter och perspektiv på uppdraget och praktiken och vilja lära oss av varandra. Endast då kan vi *Leda som arbetslag*.«

Mimmi Örberg och Jenni Nilsson är båda doktorander i pedagogik vid Uppsala universitet och har en lång erfarenhet som förskollärare och pedagogiska utvecklare inom förskolan.

Förskolefloskler

Floskler kan vara ett hinder att komma vidare i det kollektiva lärandet och utveckling. Men de slitna uttrycken kan också öppna upp för en kreativ dialog om vad var och en lägger in i dem – och vad det innebär i praktiken. I *Leda som arbetslag* visar Jenni Nilsson och Mimmi Örberg hur en sådan dialog kan utformas och listar några exempel på rutinmässigt använda ord och uttryck att diskutera.

»Vi ser barnet som kompetent«
 »Det pågår ett ständigt kollegialt lärande«
 »Vi jobbar med värdegrunden hela tiden«
 »Vi bemöter alla barn som individer«
 »Alla barn är lika mycket värda hos oss«
 »Levande dokument«
 »Pedagogisk dokumentation gör barn delaktiga i sitt eget lärande«

RÖRELSE I FÖRSKOLAN

Daniel Berglind är under
våren 2023 aktuell med boken
Fysisk aktivitet i förskolan.

Daniel Berglind

Han vill öka den fysiska aktiviteten i förskolan

AV JENNY DAMBERG

Att få röra på sig som barn är en rättvisefråga. Det menar Daniel Berglind, forskare i folkhälsovetenskap, aktuell med en stor studie av förskolebarns rörelsevanor.

124 kommunala förskolor i Stockholms stad deltog 2020-21 i Rörelseprojektet, där man undersökte om policys för fysisk aktivitet får barn att röra sig mer. Att barn överlag behöver röra sig mer är något tidigare forskning visat. 4 000 barn fick vid studiens start bära en accelerometer, en slags avancerad stegräknare, på handleden i sju dagar. Samma mätning upprepades sex månader senare. Däremellan skilde sig verksamheten på deltagande förskolor åt. Hälften av förskolorna fortsatte som vanligt, medan den andra hälften fick följa en policy för fysisk aktivitet. Det handlade bland annat om en minitid för utevistelse på tre timmar per dag, daglig pedagogledd fysisk aktivitet på minst 10 minuter per dag och att barnen lämnades och hämtades utomhus. Under våren 2022 utvärderar forskningsledaren Daniel Berglind och hans kollegor resultaten.

»Vårt antagande är att barnen på förskolor som fick policys att följa kom att röra sig mer, eftersom det är något vi har sett när vi tittat på förskolor som haft det sedan tidigare. Men vi vet ännu inte.«

Studien ska ligga till grund för vetenskapliga artiklar och förhoppningsvis även bli ett stöd i arbetet med att stärka den fysiska aktiviteten på Stockholms stads förskolor. Rönen kommer också att presenteras i *Fysisk aktivitet i förskolan*, den bok om vikten av rörelse i förskolan som Daniel Berglind skriver på.

»Fysisk aktivitet är ett beteende och en vana och då är det de goda vanorna man vill främja, tidigt.«

»Världshälsoorganisationen WHO rekommenderar att barn ska vara fysiskt aktiva på medel- till högintensiv nivå minst 60 minuter varje dag. Tyvärr ligger många barn under det, samtidigt som vi under lång tid har sett en ökning av fetma, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden. Redan vid fyraårskontrollen ser vi en stor skillnad mellan olika stadsdelar i Stockholm«, säger Daniel Berglind.

Som docent i folkhälsovetenskap vid Karolinska institutet har han länge intresserat sig för hälsa och fysisk aktivitet hos barn och unga. Mycket handlar om att hitta sätt att få i gång dem som rör sig minst. Det är där skillnaden i hälsoeffekter blir som störst.

»Fysisk aktivitet är ett beteende och en vana och då är det de goda vanorna man vill främja, tidigt.«

Där har förskolan en viktig roll, menar Daniel Berglind.

»Barn har olika långa dagar, men många är på förskolan en stor del av sin aktiva tid. Kan man då främja hälsosamma aktiviteter och vanor kan det göra stor skillnad för hälsa på sikt. Vi vet att aktiva barn tenderar att vara aktiva genom livet. Alla beteenden man sätter tidigt i livet har större chans att hänga med genom livet.«

I sin kommande bok ger Daniel Berglind tips om hur den fysiska aktiviteten kan stärkas på förskolan. Det kan bland annat handla om att tillbringa mer tid utomhus och regelbundna utflykter till parker och grönområden. Den fysiska miljön skiljer sig åt mellan förskolor och Daniel Berglind argumenterar starkt för att ge plats för rörelse.

»Förskolegården är jätte viktig. Ju större gård, desto mer rör sig barnen. De barn som går på förskolor där det inte finns en gård är de som rör sig absolut minst. Det är också viktigt att det finns lekutrustning som passar alla och som är välskött.«

Så definieras fysisk aktivitet av WHO

Världshälsoorganisationen WHO definierar fysisk aktivitet hos barn som medelintensiv när energiförbrukningen är fyra till sju gånger så hög som i vila. Är energiförbrukningen mer än sju gånger så hög som i vila räknas aktiviteten som högintensiv. För små barn kan detta vara aktiviteter som att gå snabbt, cykla, springa, dansa, spela olika bollspel med mera.

100 år av att ge ordet till fler

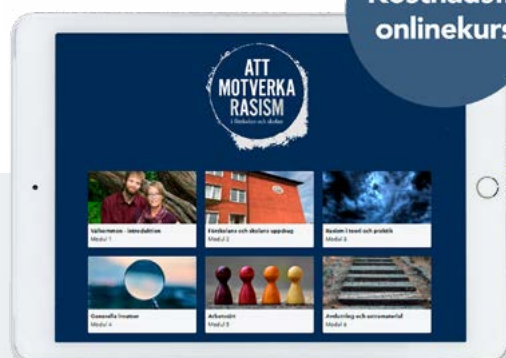
Nyckeln till en demokratisk samhällsutveckling ligger i att kunna tänka självständigt, reflektera över sin omvärld och göra sin röst hörd. Därför drivs vi av att inspirera till läsande och lärande. Varje år delar vi också ut priser, stipendier och stöd för att stärka röster i det demokratiska samtalet.

Tillsammans ger vi ordet till fler. Igår, idag och i 100 år till.

Illustration: Maja Sjöström

Kostnadsfri
onlinekurs

Att motverka rasism

Få kunskaper och perspektiv som hjälper dig i det dagliga antirasistiska arbetet. Lär dig om:

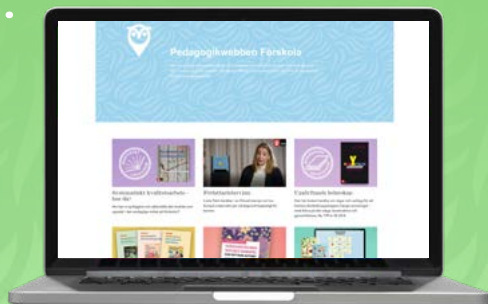
- Förskolans och skolans uppdrag att motverka rasism.
- Att förstå och analysera rasism.
- Olika arbetssätt för att motverka rasism.
- Metoder och kartläggningsstrategier att använda i det dagliga arbetet.

Vårt samarbete med Forum för levande historia ger oss möjlighet att erbjuda den här onlinekursen kostnadsfritt för alla användare.

Läs mer på nok.se/motverkarasism

Spana in Pedagogikwebben!

Här finns kompetensutveckling och inspiration för dig som arbetar i pedagogisk verksamhet. Utifrån olika teman under året hittar du aktuella böcker och onlinekurser, förmånliga erbjudanden, läs- och lyssningstips, intervjuer och kontaktuppgifter till våra föreläsande författare.

Orden lever sina *egna* liv

Vi sitter och äter mellis, jag och ett gäng fyraåringar. Småpratar om ditt och datt, och en pojke utbrister mitt i en sked filmjolk:

»Fil. Filmjolk. Och Filip. Det är nästan samma sak!«

Fil. Han riktigt smakar på ordet och det syns hur lycklig han är över att ha kommit på ett samband mellan sitt mellanmål och sin storebrors namn. Jag bekräftar hans upptäckt och vi pratar om hur samma ord kan betyda olika saker, att ord består av olika delar och så vidare.

Det här med barn och ord är ju så spännande. Tänk vad mycket som händer i barnets hjärna när ord efter ord ska upptäckas och stoppas in på rätt plats i det mentala lexikonet. För barn är orden mer än bara redskap för kommunikation. Det är som att orden lever sina egna liv och ska undersökas och förundras över, precis som allt annat i barnets omgivning. Och ibland kan de mest oväntade associationer uppstå. Jag nämnde vid ett tillfälle för min dotter att vi borde klippa gräset. Hennes svar:

»Jag tycker det är gräsligt att L:s mamma har dött. Det betyder sorgligt.«

»Gräs. Gräsligt. En helt logisk koppling för ett barn som ännu inte har låst fast orden vid en viss betydelse.«

Barn har ju också en förmåga att hitta på egna ord när deras ordförråd inte räcker till. Dessa ord hamnar sällan på Språkrådets nyordslistor men kan vara nog så smarta och användbara. Jag slängde ut en fråga i sociala medier och fick ta del av en lång rad fiffiga ord och uttryck. Vad sägs om klisterprat om det att föräldrar pratar och pratar när de ska hämta sina barn hos kompisar. De står ju som fastklistrade. Eller tunnelpasta om makaroner. Javisst, makaroner är väl ändå ett helt obegripligt ord. Någon säger ljusa när hen ska tända lampan, en annan tycker att kortsamt är ett helt logiskt ord för när man går långsamt. Ja, man går ju med korta steg liksom.

Ulrica Haglind

Foto: Shutterstock

Så gulligt, tycker vi vuxna och ler i smyg. Men egentligen bara ett steg i barnens språkutveckling och en guldgruva att ösa ur om vi vill förstå mer om hur språk tillägnas. Som att barn till exempel utgår från de ord de redan kan. Sonen till en bekant letade efter ordet som hör ihop med farbröder. Vad hette det nu ... jo tantbröder förstås! Eller att barn ofta lär sig substantiv först, och sedan skapar verb utifrån dem. Därför säger många barn smöra om att bre en macka. Min egen favorit är böckerteket som min son flitigt använde sig av när han var yngre. Så mycket begripligare än bibliotek, men också ett exempel på att barn ofta lär sig slutet av ett ord först.

Så ut och njut av barnens språkande och få en lektion i språkpsykologi på köpet.

Men först tillbaka till mellisbordet. Det där pratet om fil är inte helt begripligt för alla visar det sig. En av flickorna har lyssnat noga men är tyst och ser fundersam ut. Efter en stund säger hon lite trevande:

»Min mamma Lisa. Och yoghurt. Nästan samma sak!«

NATUR &
KULTUR

Utmana de äldsta barnen i förskolan

Låt barnen följa med våra kompisar Väpplarna för att med lek och nyfikenhet utforska olika ämnen! Väpplarna utgår från strävansmålen i Lpfö18 och innehåller mängder med övningar som utmanar de äldsta barnen inom språk, matematik, naturvetenskap och teknik samt socialt samspel.

Till Väpplarna finns en handledning och lärarwebb med övningar och bildmaterial. Det finns också en arbetsbok till barnen, en fristående högläsningsbok – *V som i väpplarna* samt en pysselbok.

Nyhet!

Väpplarnas pysselbok är en kreativ, pedagogisk och klurig bok med fokus på finmotorik.

Läs mer på nok.se/vapplarna